

ВІДГУК

офіційного опонента – докторки юридичних наук,
професорки **Вишновецької Світлани Василівни** на дисертаційну роботу
Гафича Олега Івановича на тему «Гнучкий режим робочого часу», подану на
здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю
081 – «Право»

Актуальність теми дослідження. Виконання трудових функцій за традиційного режиму робочого часу, у чітко визначені години, дедалі частіше виявляється неефективним. Це пов'язано з тим, що він не враховує індивідуальні потреби працівників і роботодавців.

Гнучкий режим робочого часу, який передбачає більшу свободу та автономію для працівників, є більш відповідним до сучасних реалій. Він може призвести до підвищення продуктивності праці, задоволеності роботою та благополуччя працівників.

В Україні запровадження гнучкого режиму робочого часу було зумовлено необхідністю забезпечити виконання працівниками своїх трудових функцій за умови дії карантинних обмежень та воєнного стану.

Однак, незважаючи на прийняття законодавчих актів, які регулюють гнучкий режим робочого часу, все одно залишаються питання, зокрема щодо остаточного розмежування між гнучким режимом робочого часу, надомною та дистанційною роботою тощо.

З урахуванням вищенаведеного можемо констатувати актуальність дослідження гнучкого режиму робочого часу. Щодо практичного значення результатів дослідження, то останні спрямовані на реформування й удосконалення чинного трудового законодавства щодо правової регламентації гнучкого режиму робочого часу. Впровадження у практичну дійсність гнучкого режиму робочого часу та його вплив на ринок праці, безумовно, матиме позитивний вплив на окремі аспекти суспільного життя в економіко-правовій

системі держави.

Удосконалення правового регулювання гнучкого режиму робочого часу набуває особливого значення. Все це й визначає важливість, актуальність та своєчасність проведеного Гафичем Олегом Івановичем дослідження.

Науково-теоретичним підґрунтям цього дослідження стали праці зарубіжних та вітчизняних науковців у різних галузях права, в тому числі й у галузі трудового права.

Здобутки науковців стали базисом для дослідження, ученими-трудовиками аналізувалися лише загальні аспекти режимів робочого часу, але на рівні комплексних досліджень бракує наукових праць, які розкривали б юридичну та соціальну природу гнучкого режиму робочого часу. Тому на часі дослідити особливості гнучкого режиму робочого часу, з'ясувати проблеми його запровадження та запропонувати шляхи їх вирішення.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, що містяться в дисертації. Зміст дисертації в цілому характеризується досить високим теоретичним і науково-методологічним рівнем вирішення поставлених завдань. За допомогою чітких визначень понять, проведеної систематизації та класифікації тощо, автор досить аргументовано висловлює свою думку щодо проблем гнучкого режиму робочого часу. Загалом дисертація, яка виконана у формі спеціально підготовленого рукопису, становить цілісне і повністю завершене наукове дослідження із абсолютно чіткими висновками.

Обґрунтованість дослідження Гафича Олега Івановича визначається, передовсім, його широкою і різнобічною джерельною базою. Розробляючи власну теоретичну концепцію та пропонуючи свої визначення, автор спирається на широкий спектр вітчизняних та зарубіжних наукових джерел, не обмежуючись при цьому суто правовими дослідженнями. Базою дослідження послужили праці вітчизняних та зарубіжних учених, які належать до різних наукових напрямів та шкіл. Нормативну та емпіричну основу наукового пошуку також становлять чинне законодавство України, у тому числі міжнародні документи, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою

України, зарубіжне законодавство, судова практика. Ретельна робота з цими джерелами дозволила автору повністю реалізувати поставлені ним у своєму дослідженні завдання.

Також слід зазначити про вдале концептуальне вирішення завдань дисертаційної роботи. Так, правильний логічний порядок подачі матеріалу дозволив автору висвітлити основні аспекти досліджуваної ним теми, побудувати достатньо переконливу систему аргументації, що відображає як предмет дослідження, так і власну авторську позицію. Усі відповідні положення викладено в дисертації логічно, послідовно та стилістично довершено. А внутрішня форма дисертації та її структура, обумовлені чітко сформульованим планом дисертаційної роботи, визначають її як глибоко продумане системне дослідження. Звертає на себе увагу вільне володіння дисертантом матеріалом, що стосується теми дослідження. Це свідчить про його досконале знання теми дослідження та використаних ним джерел, здатність до аналізу досліджуваної теми, вміння застосовувати сучасні наукові методи пізнання для вирішення конкретних теоретико-правових проблем, поставлених у розділах роботи.

Наукові положення, висновки і рекомендації, викладені у дисертації, є теоретично обґрунтованими, що забезпечується застосуванням раціональної сукупності сучасних загальнонаукових та спеціальних методів і прийомів наукового пізнання. Порівняльно-правовий метод застосовано під час характеристики особливостей застосування гнучкого режиму робочого часу в порівнянні з іншими видами спеціальних режимів робочого часу, а також дослідження досвіду зарубіжних країн (підрозділи 2.1, 3.1). Використання логіко-семантичного та логіко-юридичного методів дало змогу сформулювати авторські визначення поняття «гнучкий режим робочого часу» та інших (підрозд. 1.1). Метод групування та системно-функціональний метод застосовано при визначенні сутності й ознак гнучкого режиму робочого часу, порядку встановлення гнучкого режиму робочого часу в умовах диджиталізації (підрозділи 1.1, 2.1, 2.2). За допомогою системно-структурного методу

досліджено систему нормування, обліку та оплати гнучкого режиму робочого часу, сучасний стан нормативно-правового регулювання гнучкого режиму робочого часу на міжнародному та національному рівнях (підрозд. 1.3). За допомогою історичного методу визначено історичні передумови запровадження гнучкого режиму робочого часу в Україні та закордоном (підрозд. 1.2). Використання методів аналізу, синтезу та узагальнення дало можливість сформулювати пропозиції щодо удосконалення чинного законодавства в сфері застосування гнучкого режиму робочого часу (підрозд. 3.3). Застосування цих методів обумовило всебічність, повноту і об'єктивність отриманих наукових результатів.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що дисертація є першою у вітчизняній доктрині трудового права комплексною теоретико-прикладною роботою, в якій на підставі вивчення міжнародного та зарубіжного досвіду запровадження гнучкого режиму робочого часу, осмислення наукових підходів вчених до впровадження у практичну дійсність гнучкого режиму робочого часу та вплив цього процесу на ринок праці, розроблено конкретні рекомендації щодо вдосконалення гнучкого режиму робочого часу.

1. Запропоновано виокремлювати елементи гнучкого режиму робочого часу, а саме: час початку та закінчення роботи та час перерви на відпочинок і харчування. Звертається увага на те, що в чинному законодавстві не визначено мінімального часу перерв для харчування та відпочинку, що може негативно позначитися на виконанні працівником своєї трудової функції, ефективності та результативності його роботи. Пропонується доповнити ст. 60 КЗпП України і нормативно закріпити мінімальну тривалість часу перерви для харчування та відпочинку при виконанні трудової функції за гнучкого режиму робочого часу.

2. Обґрунтовується доцільність закріплення в законодавстві категорій працівників, які мають першочергове право на встановлення роботодавцем гнучкого режиму робочого часу, зокрема для працівників, які мають на утриманні дітей віком до 14 років та дітей з інвалідністю, а також

непрацездатних чоловіка (дружину), батьків або інших членів сім'ї.

3. Пропонується проводити перезалік відпрацьованого понаднормово робочого часу за гнучкого режиму у дні, впродовж яких працівник може бути увільнений від виконання своїх трудових обов'язків з метою забезпечення працівникам додаткових гарантій щодо надання «накопичених» додаткових днів відпустки.

4. Удосконалено підхід до визначення поняття «робочий час», під яким пропонується визначати певний проміжок часу, визначений трудовим договором (контрактом) та/або правилами внутрішнього трудового розпорядку, упродовж якого працівник зобов'язаний виконувати трудову функцію та покладені на нього трудові обов'язки. При цьому «гнучкий режим робочого часу» розглядається як особливий режим робочого часу, що передбачає саморегулювання працівником часу початку, закінчення роботи і тривалості робочого часу упродовж дня.

5. Наголошено на розмежуванні спеціальних режимів робочого часу, а саме: шляхом виокремлення спільних та відмінних ознак між ненормованим робочим днем, вахтовим методом організації роботи, змінною роботою та за гнучкого режиму робочого часу.

Повнота викладу одержаних результатів. Основні результати дисертаційної роботи викладено у 4 статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України та 6 тезах наукових повідомлень на науково-практичних конференціях.

Узагальнюючи наведене, можемо констатувати, що дисертація Гафича Олега Івановича виконана на високому науковому рівні, про що свідчать чітко сформульовані ключові проблеми дослідження, високий ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень та висновків, зроблених у ньому, наукова новизна та практична значимість цілого ряду одержаних результатів.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційну роботу Гафича Олега Івановича, водночас вважаємо за

необхідне звернути увагу на деякі питання, які могли б слугувати предметом подальших наукових досліджень чи певної дискусії під час публічного захисту.

1. У підрозділі 2.3 «Нормування, облік та оплата гнучкого режиму робочого часу» дисертаційної роботи зазначається, що наявна в Україні система оплати праці, зокрема й за гнучкого режиму робочого часу, видається недосконалою та потребує свого реформування в короткостроковій перспективі, а саме: в контексті врахування показників ефективності виконання кожним із працівників своєї трудової функції, а також ролі та значущості кожного працівника в загальній діяльності підприємства, установи чи організації.

З цього приводу виникає запитання: які методи визначення ефективності виконання працівником трудової функції пропонує автор?

2. На сторінках дисертації ми зустрічаємо тезу «У національній правовій доктрині впровадження гнучкого режиму робочого часу опосередковується трьома моделями гнучкості зайнятості, які пов'язані із стабільністю нетипових трудових відносин, відповідністю інтересів роботодавців та робітників: 1) індивідуальна гнучкість, яка базується на індивідуальних відносинах робітника та роботодавця; 2) регульована гнучкість, яка характеризується впливом держави на функціонування нетипових форм зайнятості; 3) договірна гнучкість, в якій основне місце належить колективним договорам та угодам». При цьому дисертант так і не дав чіткої відповіді на питання: які моделі та у якій формі діють у національному правовому режимі?

3. У дисертації доцільно було б розглянути історію розвитку правового регулювання гнучкого режиму робочого часу, щоб визначити його особливості та закономірності. Історико-правовий процес – це безперервний рух права, що включає в себе появу, розвиток і завершення правових подій, явищ і норм. Історичне вивчення права не є зайвою інформацією, а навпаки, має важливе значення для розуміння сутності права. Завдяки історії права ми можемо зрозуміти, що сучасне право є результатом праці багатьох поколінь. Знаючи історію, легше давати рекомендації щодо майбутнього.

4. У Розділі 3 «Концептуальні засади вдосконалення механізму застосування гнучкого режиму робочого часу» дисертаційного дослідження міститься така теза «Положення КЗпП України варто удосконалити з урахуванням численних суспільних запитів на забезпечення гнучкості праці, а також позитивної міжнародної практики регулювання гнучкого режиму робочого часу».

В чому, на думку дисертанта, полягають основні суспільні запити на забезпечення гнучкості праці?

5. Аналізуючи наукові підходи вчених щодо тлумачення окремих положень та термінів, здобувач надто мало критикує погляди науковців, а лише на підставі узагальнення думок учених пропонує власні уточнення та доповнення, рідше – визначення. Вважаємо, дисертанту слід було б бути сміливішим у своїй критиці та при викладенні власних думок.

Висловлені зауваження носять переважно дискусійний характер та не здійснюють суттєвого впливу на високий рівень виконаного дисертаційного дослідження. Вони мають на меті запросити здобувача до наукової дискусії та сприяти подальшому науковому пошуку. Теоретичні результати й наукові положення, які містяться в цій дисертації, характеризуються єдністю змісту і свідчать про особистий внесок дисертанта в науку трудового права.

Крім того, висловлені зауваження не ставлять під сумнів значимість роботи, достовірність її висновків, наукову новизну та вагомість одержаних результатів з урахуванням фундаментальності проблематики. Необхідно визнати, що у дисертаційному дослідженні Гафича Олега Івановича здійснено теоретичне узагальнення і запропоновано нове вирішення важливого наукового завдання, яке полягає в тому, щоб на підставі вивчення міжнародного та зарубіжного досвіду, осмислення наукових підходів вчених до впровадження у практичну дійсність гнучкого режиму робочого часу та впливу цього процесу на ринок праці, розробити певні рекомендації, а також сформулювати низку висновків, пропозицій, спрямованих на вдосконалення запровадження гнучкого режиму робочого часу.

Отримані автором дисертації нові науково обґрунтовані результати в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання – установлення шляхів удосконалення запровадження гнучкого режиму робочого часу.

Загальний висновок. Дисертаційна робота виконана на високому теоретичному рівні, матеріал дисертації викладено в логічній послідовності, всі висновки отримали необхідну і достатню теоретичну аргументацію та є методологічно обґрунтованими. За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження Гафича О. І. відповідає обраній ним спеціальності 081 – «Право», робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною завершеною роботою, в якій відсутні порушення академічної доброчесності. Оформлення дисертації загалом відповідає встановленим НАЗЯВО вимогам.

Керуючись вищевикладеним, робимо висновок, що дисертація на тему «Гнучкий режим робочого часу», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії, відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а Гафич Олег Іванович заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право».

Офіційний опонент:

Докторка юридичних наук,
професорка, завідувачка кафедри
цивільного права і процесу
Національного авіаційного
університету

Світлана ВИШНОВЕЦЬКА

засвідчую
Вчений секретар
Національного авіаційного університету

С. М. Мельничук